

ЛОПУШАН В.П.

**старший викладач кафедри образотворчого
мистецтва та мистецької педагогіки Уманського державного
педагогічного університету імені Павла Тичини**

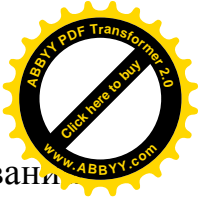
ЛОПУШАН Т.В.,

**кандидат філологічних наук, доцент кафедри української
літератури та українознавства Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини**

МИСТЕЦТВО КЕРАМІКИ ЯК ДЖЕРЕЛО ЗБЕРЕЖЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ТРАДИЦІЙ

Художня кераміка – один з найпоширеніших видів українського декоративного мистецтва. Тисячі артефактів керамічного промислу, які щедро розсіяні в археологічних шарах різних стародавніх культур по території всієї України засвідчують тяглість і неперервність гончарної традиції. Зародившись у глибокій давнині, вона за тривалий час свого розвитку досягла високого художнього рівня й технічної досконалості.

Своїми витокami українська кераміка сягає доби неоліту (VI-IV тис. до н. е.), Трипільської (IV-II тис. до н. е.), Черняхівської культури (II-V ст.) тощо. Поряд зі своїм ужитковим призначенням, яке визначало лаконічність і відповідність народній традиції форм посуду, способів його оздоблення, вона мала і особливу сакральну місію, оберігаючи своїх власників від усього лихого, зовнішнього, того що своєю енергетикою могло порушити гармонію родинного вогнища. Адже зовсім не випадково, що мисник з керамічним начинням в українській традиційній оселі розміщувався біля дверей, місця потенційно небезпечного, яке знаходилося на межі родинного мікрокосмосу. Загалом можна констатувати той факт, що форма горщиків, баньок, мисок, тарілок та іншого посуду зберегла не лише свою архаїчну форму, але й окремі елементи оздоблення. Цей феномен можна пояснити не лише тяглістю ремісницької традиції, але й особливим магічним значенням, яке надавалося гончарним виробам у народі. Аналізуючи особливості форми трипільського посуду Ю.Шилов відзначає, що «давні вироби виявилися «гармонізаторами-

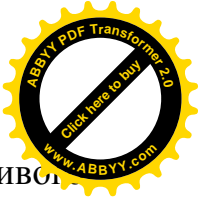

резонаторами», польові якості яких особливо притаманні так звані «біноклевидним посудинам» із двох спарених воронки, вкритих астральними та іншими зображеннями. Простежується їх відношення до ведичної концепції «небесної діжі». Ефект впливу цих прадавніх приладів на людину відповідає найновішим досягненням у сфері надтонких гео-біо-космо-інформо-енергетичних польових технологій» [3; 228].

Вивчення історії розвитку мистецтва кераміки, техніки та технології створення, функціонального призначення керамічних виробів, змісту орнаментальних мотивів, композиції та колориту дає можливість всебічно пізнати не лише традиційні аспекти побуту, але й досягнути глибинні пласти духовної культури українського народу, що, безумовно дасть нам можливість самоідентифікувати себе як націю, коріння якої сягає тисячоліть .

Первісна українська кераміка широко і системно представлена археологічними знахідками по всій території нашої країни. Численні трипільські поселення рясніють артефактами, які засвідчують дивовижну, як для того часу майстерність її виробників. Особливий інтерес становить наявність у трипільців поряд з величезною кількістю керамічних ужиткових речей (посуду, ремісничого та сільськогосподарського реманенту) керамічних жіночих статуєток у стоячій та сидячій позах, щедро декорованих розписаними орнаментами, а також різноманітних зооморфних фігурок (бики, корови, вівці, барани, коні та ін.), пов'язаних з культом плодючості. Особливий інтерес становлять унікальні керамічні яйцеподібні таракальця, моделі житла трипільців із точними мініатюрними деталями інтер'єру, розписом [1, 85].

Високим художнім рівнем форми і засобами орнаментування також відзначалися вироби черняхівської культури, серед яких особливо цікавим є ритуальний посуд, який оздоблювався сакральною символікою. Відомий археолог Б.О.Рибаків, вважає, що таємничі знаки на такому посуді є не просто прикрасами, а найдавнішим східнослов'янський календарем, що містить основні місяці хліборобського циклу [1, 45].

Висока художня майстерність її авторів стала запорукою бурхливого розвитку кераміки доби Київської Русі (IX – початок XI ст.), в археологічних шарах якої знаходиться велика кількість чудових зразків посуду, декоративних керамічних елементів жител, кахлів, іграшок, свічників тощо.

Значного піднесення і вдосконалення сягнула українська керамічна майстерність в XIV-XIX століттях, пройшовши шлях від індивідуального до промислового виробництва. Однак навіть у конкурентному середовищі збереглися народні гончарні традиції у мистецьких осередках України (Київ, Васильків, Умань, Чернігів, Батурин, Глухів, Миргород, Полтава, Харків, Бар, Бубнівка, Камянець-Подільський, Смотрич, Коломия, Снятин, Львів, Хуст, Ужгород та ін.).

Акумулюючи досвід тисячоліть сучасна українська кераміка піднялася далеко поза межі утилітарності і стала самодостатнім синтетичним видом мистецтва, який поєднує, скульптуру, живопис і графіку, тяжіє до художніх експериментів з формою і декором. Сучасні керамічні вироби втілюють світогляд своїх авторів, їхнє світовідчуття в його часових та просторових вимірах, часто абстрагуючись від реальності та вдаючись до абстракції і філософських узагальнень. Однак навіть на початку XXI століття українські художники-керамісти послуговуються знаково-символьною системою наших пращурів і універсальними естетичними принципами та традиціями народного мистецтва минулих тисячоліть, відшуковуючи оригінальні мистецькі рішення – новаторські і водночас закорінені у глибини народної традиції.

Література:

1. Антонович Є.А., Захарчук-Чугай Р.В., Станкевич М.Є. Декоративно-прикладне мистецтво / Є.А. Антонович, Р.В. Захарчук-Чугай, М.Є. Станкевич. – Львів: Світ, 1993. – 272с.: іл.
2. Найден О. Українська народна іграшка [Текст] : семантика пластичних форм / Олександр Найден // Народне мистецтво. - 2004. - № 3-4. - С. 10-11.
3. Шилов Ю. Джерела витоків української етнокультури XIX тис. до н.е. – II тис. н.е.. – Київ: Аратта, 2002. – 272с.